

Els textos més antics no són pas els del llibre del Gènesi. Els entesos estan d'acord, actualment, a reconèixer que són fragments del llibre del profeta Amós, vers l'any 750 aC, i la resta del llibre va ser reescrit i completat en el decurs dels segles (les societats antigues no tenien pas la nostra idea de "propietat literària"). En quan el llibre més recent de l'Antic Testament (no inclòs en la Bíblia jueva) és el llibre de la Saviesa, escrit a Alexandria, en Egipte, a finals del primer segle abans de la nostra era.

Els textos més antics del Nou Testament, són les cartes de Pau (a partir de l'any 50). El més recent és l'Apocalipsi (vers l'any 100). Van ser redactats a Judea, a Síria, Grècia, Àsia Menor ... Alguns porten la marca dels debats produïts entre els cristians a finals del primer segle. Tots proclamen que el Crist ha ressuscitat, però cada comunitat interpreta de manera particular el que és el cor de la fe cristiana.

Vers els orígens (abans 1.200)

En una època indeterminada del 2º mil·lenni aC, el patriarca Abraham va arribar a Canà amb el seu clan arameu. Més tard, sens dubta al segle XII aC, emergeix un personatge important, Moisès, que va guiar un èxode dels Hebreus fugint d'Egipte.

Balanç d'aquest període: quina és la historicitat dels patriarques, com Abraham, Isaac i Jacob, o de l'èxode d'Egipte? Cap testimoni exterior, egipci o mesopotami, no ho ha confirmat. Sense negar els fets, cal subratllar que els texts actuals, datats el segle VI o V aC, tenen per intenció no tant "informar" el poble d'Israel sobre el que realment va passar, sinó "formar" dins un estil grandios, la seva consciència religiosa de poble escollit per Jahvè (el Senyor), malgrat la seva petitesa.

De Canà (-1200 ?) a Babilònia (587)

- 1200 Els Hebreus, organitzats en una dotzena de tribus dirigides per "jutges", ocupen la muntanya central del país de Canà. És potser dins els santuaris on es troba l'origen dels textos bíblics. És potser allà on s'ha començat a compondre els himnes i relats sobre els avantpassats: per exemple, podria ser que a Bersabé o Hebrón, on s'evoca Abraham, i a Bètel o Siquem, on s'evoca Jacob ...

- 1000 Després de Saul, David, sostingut pel jutge Samuel, és proclamat rei. Amb la institució de la monarquia, alguns escribes haurien potser redactat, com ho veuen des de fóra, en el Pròxim Orient, unes cròniques sobre els jutges, sobre Saul i sobre David ?

- 970 Salomó succeeix al seu pare David. La Bíblia li atribueix la construcció d'un Temple en honor de Jahvè (el Senyor). Els savis discuteixen per saber si va començar a recollir, des d'aquesta època, les tradicions

orals sobre els temps fundadors disseminats dins els santuaris. Hauria igualment començat a editar els textos legislatius ? A compondre les antologies dels salms ?

- 930

Ruptura política

entre el regne del Nord (= Israel: la última capital serà Samaria) i el regne del Sud (= Judà, amb capital Jerusalem).

- 850

A Israel

apareixen els profetes Elies i Eliseu, crítics del poder reial. Després, un segle més tard, els profetes Osees i Amós, que seran els primers en posar per escrit alguns dels seus oracles, completats més tard pels seus deixebles. D'altra banda, al segle IX i VIII aC, alguns escribes redacten uns Annals sobre els regnes dels reis de Judà i d'Israel (actualment perduts). Potser es van dedicar a una revisió dels textos legislatius i a posar-los en forma de narracions sobre els avantpassats?

- 721

La ciutat de Samaria és

assetjada i presa pels Assiris: és la fi del regne d'Israel. Alguns jueus són deportats a Assíria, especialment a Nínive. En el regne de Judà, sotmès a la amenaça assiriana, el profeta Isaïes (vers l'any 730) a la vegada denuncia, critica i fa revifar l'esperança dels habitants de Jerusalem. Sota el rei Ezequies (anys 716-687) hi va haver una important activitat editorial.

- 622

En el regne de

Judà, el rei Josies es dedica a una gran reforma religiosa. El profeta Jeremies s'oposarà als seus successors, menys religiosos que ell. Després l'any 721, uns escribes de Samaria es van refugiar a Jerusalem. Un dels seus escrits (que podria ser la base del llibre del Deuteronomi) és potser l'origen de la reforma de Josies. Dins l'esperit d'aquest moviment reformador nomenat "deuteronomí", uns escribes de Jerusalem es posen a una vasta relectura de la història d'Israel. D'altres actualitzen els antics textos legislatius. Sens dubte, també composen nous salms.

- 587

Els

babylonis, nous dominadors del Pròxim Orient, assetgen i prenen Jerusalem i després incendien el Temple. És la fi del regne de Judà. Les élites són exiliades a Babilònia i als seus entorns. D'altres van fugir a Egipte. És a Babilònia on van néixer les sinagogues, acolliment per llegir i meditar les obres antigues. És durant aquest període que s'aixeca un nou profeta d'entre els exiliats: el profeta Ezequiel. D'altra banda, alguns preveres comencen a escriure, a la vegada, una història d'Israel des dels orígens (tradició nomenada "sacerdotal") mentre que escribes laics reprenen i continuen la reflexió de la tradició "deuteronomí". Un profeta que ha passat a la posteritat amb el nom de "segon Isaïes", llença oracles d'esperança.

Balanç d'aquest període: La fi de la reialesa i l'exili a Babilònia és el moment on es pren consciència que el període de l'Aliança entre Jahvè i Israel s'acaba, un període que ha produït lleis i textos que un llegeix i rellegeix. Aquestes lleis i aquests textos posats en forma per les tradicions "deuteronomiques" i "sacerdotals" serviran, si més no, de referència, de model, per millor viure el nou període que s'obre, ple d'esperança, i vers el qual el "segon Isaïes" convida a mirar.

Sota el domini persa (del 538 al 330)

- 538

El rei persa Cir va conquerir Babilònia i autoritza el retorn dels jueus a Jerusalem, des d'ara capital de la regió de Judea administrada pels Perses. Alguns jueus, però, prefereixen quedar-se a Babilònia.

- 520

A petició dels profetes Ageu i Zacaries, el Temple de Jerusalem va ser reconstruït. Dins el país retrobat, preveres i laics arriben a una síntesi de les tradicions històriques "deuteronomiques" i "sacerdotals". En el decurs del segle V i VI aC. La recerca de la saviesa produeix obres poètiques: Job, Càntic dels Càntics, Ruth. Per el culte al Temple, es composen nous psalms.

- 400

D'acord amb la tradició, l'escriba Esdres es encarregat (pel poder persa?) de fixar la "Torà" jueva. És a partir d'aquest moment que la Torà (= Llei) pren la forma de cinc llibres i es considerada com el cor de la fe jueva i de la obediència a Jahvè, el Déu únic.

Balanç d'aquest període: a partir de la fixació de la Torà, no hi haurà més reescriptures dels temps fundadors de l'Aliança, però sí traduccions i comentaris, com ara els "targums" redactats en arameu, llengua del poble. Es medita sobre el període reial i el de l'exili: així les Cròniques són una relectura dels llibres dels Reis. Els escrits dels profetes (antics o recents) són rebuts com els millors comentaris de la Torà per obeir a Déu i viure dins l'Aliança. Encoratjats pels psalms i els escrits de la saviesa, la litúrgia dins les sinagogues porta a la unió entre la vida i les Escripures santes.

Sota la dominació grega (de 330 a 63 aC.)

- 320

Els successors d'Alexandre el Gran es disputen el seu imperi. Els Lagides, descendents del general Lagos, governen la Judea. En Egipte, les colònies jueves prosperen. Vers l'any 250, a Alexandria d'Egipte, la Torà es traduïda al grec (= la Setanta). Alguns escribes composen els escrits de Tobit o d'Ester. Un savi publica el llibre de Cohèlet, nomenat després Eclesiastès.

- 200

Els Selèucides (descendents del general Seleuco) prenen la Judea a Lagides. El monarca Antíoc IV Epífanes imposa la cultura i la religió grega, provocant així la revolta dels Macabeus (167-164). Això desemboca cap un assaig d'autonomia política amb la dinastia dels Asmoneus. La reflexió sobre la identitat del poble jueu s'aprofundeix amb els llibres dels Macabeus, de Judit o de la Siràcida. Apareix un nou moviment de pensament, ja present en els escrits d'Isaïes i Ezequiel: l'apocalíptica (=la revelació del projecta

de Déu pel seu poble). Centrat sobre l'esperança enmig de les proves, està molt present dins el llibre de Daniel.

- 63

El general

Pompeu penetra dins Jerusalem i insta-la una dominació romana.

Balanç d'aquest període : la literatura apocalíptica torna a donar esperança dins els temps presents de malaurança. Recolzant-se en les grans figures del passat (Enoc, Moisès, Elies, Esdres etc) "revela" la fi dels temps. El seu llenguatge enigmàtic i el seu imaginari abundant manifesten lo extraordinari de la salvació de Déu, jutge de la història. Les Bíblies jueva i cristiana han guardat pocs exemples d'aquesta antiga literatura jueva, però se'n pot trobar a Qumran (segle II aC – segle I dC). Pels cristians, la resurrecció de Jesús inaugurarà "els darrers temps".

Sota l'Imperi romà (63 aC.- 135 dC.)

- 34

Sostingut pels Romans, Herodes el Gran

es manifesta a la vegada com un tirà sanguinari i com un gran constructor: a ell es deuen els treballs de reconstrucció del Temple. Durant els anys següents, els moviments religiosos abunden: fariseus, saduceus, essenis, baptistes, zelotes ...

+ 30 o 33

Crucifixió de Jesús,

seguida de "l'evangeli" (la Bona Nova) de la seva Resurrecció. És l'inici de l'Església que, al començament, és un moviment intern del judaisme.

+ 70

Arran de la primera revolta jueva

contra el poder romà, Jerusalem i el Temple són incendiats pel general Titus. Sota la influència del moviment fariseu, el judaisme es reorganitza, a la vegada que el cristianisme s'expandeix sobre l'entorn del Mediterrani.

Els primers escrits cristians són les Cartes de Sant Pau (anys 50 – 65) seguides pels escrits sobre Jesús, els Evangelis (Marc – 70, Lluc – 80, Mateu - 85 i els Fets dels Apòstols – 80. L'obra atribuïda a Joan (evangeli, cartes, Apocalipsi), és complexa, deguda a diversos autors i s'escalona sobre diversos anys a l'entorn de l'any 100.

+ 135

Una

segona revolta jueva es esclafada per l'emperador Adrià. Jerusalem perd el seu nom i esdevé Aelia Capitolina. Del costat jueu, al II segle, els rabins oficialitzen una llista de 24 llibres en 3 reculls: Torà (=Llei), Nevin (=Profetes), Ketouvin (=Escrits). Els textos hebreus continuen sent traduïts i comentats, no sols en arameu (els "targums") sinó en grec. Després el grec serà abandonat. A partir del segle V, alguns rabins, refugiats la majoria a Galilea, fixen el text hebreu i compilen, en arameu, els antics comentaris del Talmud. Del costat cristià, abans l'any 200, les Esglésies van anar fixant en grec les seves Santes Escripures, dividides en dues parts: "Antic" i "Nou" testaments. Per l'Antic Testament s'inspiren en el Setanta. Segueixen traduccions en siríac, copta, armeni, llatí etc., comentaris dels Pares de l'Església i un conjunt de llegendes o d'escrits esotèrics ("apòcrifs"), a llegir amb precaució.

Balanç d'aquest període : Les dificultats d'interpretació religiosa han sigut objecte de debat, tant entre els jueus com entre els cristians. Les discussions orals entre savis jueus, els rabins, han sigut agrupades dins una obra imponent, tresor de la cultura jueva, el Talmud (d'un mot hebreu que significa "estudi" o "ensenyament") que existeix sota dues formes: el Talmud de Jerusalem (de finals del segle IV) i el Talmud de Babilònia (segle VI). Les discussions entre cristians són escampades dins les homilies i comentaris dels Pares de l'Església (teòlegs dels segles II al VI), dins els concilis, dins les obres dels poetes ... Moltes llegendes pietoses narrades dins els escrits "apòcrifs" (a partir del segle II) desenvolupen situacions o personatges sobre els que la Bíblia no en diu res o molt poc: així com la infància de Jesús, la de Maria la seva mare, o també sobre els viatges de Sant Pere i la seva mort a Roma ... cal llegir-los amb una perspectiva crítica, encara que hagin influït la litúrgia i les arts.